

De stem van het geweten

Meditatie ds. Gerard Rinsma zondag 9 december 2018

Profetenlezing: Mal. 3:1-4

Evangelielezing: Lucas 3:1-6

OVERWEGING

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, lieve mensen,

De tweede zondag in de adventstijd is bijna altijd gereserveerd voor Johannes de Doper. De voorloper, zoals hij wordt genoemd. De wegbereider, de woestijnprofeet, de boeteprediker.

Het is vierhonderd jaar stil geweest. Vierhonderd jaar lang is er geen profeet geweest. Is er niemand geweest, die in de voetsporen van Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Micha, Amos, Obadja is getreden. Maleachi was de laatste en nadien was het stil in Israël. Was er niemand, tot wie, over wie het woord van God kwam. Dat is, als we het uitzetten op een dag met vierentwintig uur: een radiostilte van vier uur.

Zo begint ook Lucas dit hoofdstuk: met het voorpaginanieuws van zijn tijd.¹ Als enige dateert Lucas het optreden van Johannes heel precies. Met het noemen van de namen machthebbers: keizer Tiberius, Pontius

---

¹ Mattheus 3:1-13 In die dagen trad Johannes de Doper op en hij predikte in de woestijn van Judea, en zeide: Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen. Hij toch is het, van wie door de profeet Jesaja gesproken werd, toen hij zeide: De stem van een, die roept in de woestijn: Bereidt de weg des Heren, maakt recht zijn paden. Hij nu, Johannes, droeg een kleeft van kameelhaar en een lederen gordel om zijn lendenen; en zijn voedsel bestond uit sprinkhanen en wilde honing. Toen liep Jeruzalem en heel Judea en de gehele Jordaanstreek tot hem uit, 6 en zij lieten zich in de rivier, de Jordaan, door hem dopen, onder belijdenis van hun zonden. Toen hij nu zag, dat vele van de Farizeeën en Sadduceeën tot de doop kwamen, zeide hij tot hen: Adderengebroid, wie heeft u een wenk gegeven om de komende toorn te ontgaan? Brengt dan vrucht voort, die aan de bekering beantwoordt; en beeldt u niet in, dat gij bij uzelf kunt zeggen: Wij hebben Abraham tot vader, want ik zeg u, dat God bij machte is uit deze stenen Abraham kinderen te verwekken. Reeds ligt de bijl aan de wortel der bomen: iedere boom dan, die geen goede vruchten voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen. Ik doop u met water tot bekering, maar Hij, die na mij komt, is sterker dan ik; ik ben niet waardig Hem zijn schoenen na te dragen; die zal u dopen met de heilige Geest en met vuur. De wan is in zijn hand en Hij zal zijn dorsvloer geheel zuiveren en zijn graan in de schuur bijeenbrengen, maar het kaf zal Hij verbranden met onuitblusbaar vuur. Toen kwam Jezus uit Galilea naar de Jordaan tot Johannes, om Zich door hem te laten dopen

Marcus 1:7-9 En hij predikte en zeide: Na mij komt, die sterker is dan ik, wiens schoenriem ik niet waardig ben, nederbukkende, los te maken. Ik heb u gedoopt met water, maar Hij zal u dopen met de heilige Geest. En het geschiedde in die dagen, dat Jezus Nazaret in Galilea verliet en Zich door Johannes in de Jordaan liet dopen.

Joh 1:15-28 Johannes heeft van Hem getuigd en heeft geroepen, zeggende: Deze was het, van wie ik zeide: Die na mij komt, is vóór mij geweest, want Hij was eer dan ik. Immers uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen zelfs genade op genade; want de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus gekomen. Niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon, die aan de boezem des Vaders is, die heeft Hem doen kennen. En dit was het getuigenis van Johannes, toen de Joden uit Jeruzalem priesters en Levieten tot hem zonden om hem te vragen: Wie zijt gij? En hij beled en ontkende het niet; en hij beled: Ik ben de Christus niet. En zij vroegen hem: Wat dan? Zijt gij Elia? En hij zeide: Ik ben het niet. Zijt gij de profeet? En hij antwoordde: Neen. Zij zeiden dan tot hem: Wie zijt gij? Wij moeten toch antwoord geven aan hen, die ons gezonden hebben; wat zegt gij van uzelf? Hij zeide: Ik ben de stem van een die roept in de woestijn: Maakt recht de weg des Heren, gelijk de profeet Jesaja gesproken heeft. En er waren sommigen afgezonden uit de Farizeeën. En zij vroegen hem en zeiden tot hem: Waarom doopt gij dan, indien gij de Christus niet zijt, noch Elia, noch de profeet? Johannes antwoordde hun en zeide: Ik doop met water; midden onder u staat Hij, van wie gij niet weet, Hij, die na mij komt, wiens schoenriem ik niet waardig ben los te maken. Dit geschiedde te Betanië over de Jordaan, waar Johannes doopte.

Pilatus, Herodes, Fillippus, Lysanias, Annas, Kajafas. Keizer, stadhouder, viervorst, hogepriester.² Dankzij Lucas weten we wie Quirinius was. ... Landvoogd van Syrië. Maar het gaat Lucas de evangelist niet om die grote namen, niet om dat voorpaginanieuws. Het gaat Lucas om het contrast aan te geven. Want terwijl dat voorpaginanieuws wordt gevuld met de grote gebeurtenissen van die tijd, zo zou je kunnen zeggen, zo is er ergens achteraan in de krant, in het gedeelte stad en streek een klein berichtje te lezen. Van onze plaatselijke correspondent staat er boven: boetprediker roept op tot bekering! En dan in nog kleinere lettertjes: een zekere Johannes, zoon van een voormalig tempelpriester Zacharias, verkondigt de doop der bekering tot vergeving der zonden. Volgens eigen zeggen is het woord van God tot hem gekomen in de tijd, dat hij zich uit Jeruzalem teruggetrokken had in de woestijn. Deze Johannes ziet zichzelf in de voetsporen treden van onze zeer gewaardeerde profeten, met name die van Jesaja, welke hij veelvuldig citeert: de stem van een die roept in de woestijn: bereidt de weg des Heren, maakt recht zijn paden, alle kloof zal gevuld worden en alle berg en heuvel zal geslecht worden.³

---

² Lucas 3:1-2n het vijftiende jaar van de regering van keizer Tiberius, toen Pontius Pilatus Judea bestuurde, en Herodes tetrarch was over Galilea, zijn broer Filippus over het gebied van Iturea en Trachonitis, en Lysanias over Abilene, en toen Annas en Kajafas hogepriester waren,

³ Schillebeeckx, Verhalen van een levende, pg. 37-38 In feite zijn de verhalen over Johannes de Doper enerzijds geïnspireerd door diens concrete optreden en anderzijds daarbij diep religieus ingekleurd door een web van herinneringen aan oudtestamentische teksten.

Ik citeer (in het Nederlands) eerst de Hebreeuwse tekst waar de vier evangeliën naar verwijzen, met name Jesaja 40,3. Er staat daar 'Hoort, iemand roept: Bereidt JHWH een weg door de woestijn, in het dorre land een rechte baan voor onze God. (...) De heerlijkheid van de Heer zal zich openbaren, en alle mensen zullen haar zien (Jesaja 40, 5). Verderop zegt JHWH tegen de joden in Babylon: 'Zie, ik ga iets nieuws maken, het is al aan het kiemen, bemerk je dat niet?' (Jesaja 43, 19a), en dan volgt: 'Ik ga een weg aanleggen, een weg door de woestijn en doe rivieren ontspringen in het dorre land. (...) Israël, jij wordt door Mij niet vergeten. Uw opstandige daden heb Ik weggewist zoals een wolk wegdrijft en uw zonden oplossen als nevel. Keer terug tot Mij, want Ik heb u verlost (bedoeld wordt 'uit Egypte'). En Ik zal dat blijven doen' (Jesaja 43,19b en 44, 21c-22).

De religieuze bedoeling is: de weg naar vrijheid in de ruimte van God loopt dwars door de woestijn, het lege, dorre land. Daarom luidt de Jesajaanse eerste boodschap aan het volk: leg een weg aan, een heirbaan, dwars door de woestijn. De lezers van Jesaja denken hierbij aan wat ze als ballingen zagen in de Babylonische woestijn. En wij weten uit Babylonische liederen en archeologische berichten dat 'le boulevard', de grote straat of Hoogstraat in Babylon, een enorme fascinatie op de volksmassa uitoefende, - zoiets als in Parijs de Champs Elysees. Zo wil ook Jesaja een heirbaan voor de Heer (JHWH) laten aanleggen en wel dwars door de woestijn, uitlopend op de nieuw te bouwen tempel in het verwoeste Jeruzalem. Israëls ballingen voelden aan den lijve de macht van Babylon en tegelijk waren ze erdoor betoverd.

'Jesaja' hanteert voor de joden dit beeld van de heidense triomfroute, maar dan niet als een boulevard voor Babylonische goden, man als 'een rechte weg voor onze God. Hij noemt die weg de 'heirbaan van JHWH, daar 'waar God zijn heerlijkheid laat zien', en voegt de profeet eraan toe, 'ten aanschouwen van iedereen'. Herkenbare Babylonische overwinningsslogans.

Maar JHWH vertoont zich niet en zeker niet op machtige boulevards. Hij wijst het volk Zijn pad dwars door de onherbergzame woestijn. Dan, tijdens de woestijntocht, beseft Jesaja, 'wordt Gods heerlijkheid zichtbaar' (Jesaja 40,54. Gods macht toont zich in onmacht. De barre woestijn is de situatie van het volk waar God zijn spoor legt naar uiteindelijke bevrijding: het Beloofde Land. Jezus verstond dat als het rijk van God dat onder de mensen gaat heersen doordat zij zich afstemmen op die verlossende goddelijke gerechtigheid en liefde. Gods eer, zijn

Een klein berichtje achteraan in een krant, die morgen bij het oud papier ligt. Het woord van God kwam tot Johannes in de woestijn. Niet in de tempel van Jeruzalem en zelfs niet in de kerk. Het woord van God kwam tot Johannes in de woestijn. Johannes had zich teruggetrokken uit het drukke leven. Nee, niet alleen dat, ook uit het voorbestemde leven, het leven, wat voor hem klaar lag. Z'n vader had gehoopt dat hij priester zou worden, net zoals hijzelf en zijn grootvader waren geweest. Johannes had z'n hoofd geschud.

Nee, vader, ik heb genoeg van de tempel gezien, ik heb genoeg over God gehoord. Ik trek me terug in de woestijn. Wat denk je daar te vinden? Weet ik niet. Mezelf misschien.

Zorg je goed voor je zelf? Dat was z'n moeder, Elisabeth, altijd bezorgd. Ik vind er vast wel wat te eten. Als het moet, eet ik sprinkhanen en wilde honing.

de mens – zo schrijft de franse schrijver Antoine de Exupery⁴ in één van zijn boeken, wordt in de woestijn reëler, minder pop en speelbal: hij wordt zich zijn waarde en onwaarde bewust en meet zijn echtheid af aan de contacten, die hij nog weet te vinden met wat leven is en leven geeft, een ster, een bron, een tent, een stilte, een raadsel, een zang, die door de dingen stuwt....⁵ De Sahara heeft een wezenlijker leven dan een metro-pool.

'd Exupery weet waar hij over schrijft: met een noodlanding was hij met zijn vliegtuig in de Sahara terecht gekomen en was op het allerlaatste moment gevonden en gered door een rondtrekkende Bedoeïen op een kameel. Uit het volle, hectische leven van een vliegenier was hij in een klap in de stilte terechtgekomen. Uit het drukke, jachtige bestaan in-

---

heerlijkheid, is het geluk en de bevrijding van zijn volk: Heil voor mensen.(...) Zich een weg banen door de woestijn naar God toe is dus de voorwaarde voor Israëls bevrijdende thuiskomst in de levensruimte van God. Dat is volgens de vier evangeliën de boodschap van de woestijnheilige, Johannes, - een naam die als 'Johannes de Doper' alleen in het Matteüsevangelie zo wordt vermeld (Matteüs 3,1).

⁴ De Fransman Antoine de Saint-Exupéry werd op 29 juni 1900 geboren. Hij werkte jarenlang als beroepspiloot en voerde vele nachtvluchten uit op Zuid-Amerika. Avontuurlijk was de Fransman zeker. Zo nam hij in de jaren twintig bijvoorbeeld deel aan de race Parijs-Saigon. Tijdens race ontsnapte hij boven de Libische Woestijn aan de dood.

Antoine de Saint-Exupéry werd echter niet alleen bekend als piloot. Wereldberoemd werd hij met iets heel anders, namelijk met het modern filosofische sprookje *Le petit prince*. Dit boekje, dat tekeningen van de auteur bevatte, kwam uit in 1943 en beschrijft onder meer hoe een piloot na een noodlanding in de Sahara een klein prinsje ontmoet.

Op 31 juli 1944 keerde de Franse piloot niet terug van een vlucht. Als geallieerd oorlogsvlieger was hij met zijn toestel naar Corsica afgereisd om verkenningen uit te voeren. Voor de kust van Marseille stortte hij neer.

⁵ "I have always loved the desert. One sits down on a desert sand dune, sees nothing, hears nothing. Yet through the silence something throbs, and gleams..." — Antoine de Saint-Exupéry, *The Little Prince*

eens tot stilstand gedwongen. Uit de lucht gevallen. Uit het lichte, ruime leven, uit de vanzelfsprekendheid van het vliegen van het je gedragen weten door vleugels stort je neer in een onmetelijk uitgestrekt gebied, waar geen weg is, geen spoor, waarin je helemaal op jezelf aangewezen bent en waar je zelf je weg moet vinden.⁶

En het woord van God kwam tot Johannes in de woestijn. Die zin wordt voor mij steeds onbegrijpelijker. Hoe dan, Johannes, wat heb je gehoord? Of heb je gedroomd, zoals Jacob? Of was er een engel, die zei sta op, eet? En hoe weet je dat je niet gehallucineerd hebt? Jezelf voor de gek gehouden hebt? Dat je rijp was voor opname? Vierhonderd jaar is er niets van God vernomen, niet in de tempel noch daarbuiten; het woord des Heren, was net zoals in de dagen van Samuël, schaars, gezichten waren niet talrijk.

Oh, er is vast heel veel over God gepraat in die tijd. En gepreekt. Discussies, gespreksgroepen, bibliodrama. Allemaal over God. Er is in gods naam gesproken, en er is gebeden, geloof ik vast en zeker, toen niet minder dan nu. Maar het woord van God zelf?⁷

"Bij mij waren er drie hartinfarcten voor nodig om tot inkeer te komen. Ik had heel mijn leven over God gesproken, gelezen en gepreekt, maar het bleef iets van "horen zeggen". Na het derde infarct overpeinsde ik mijn leven en vond voor het eerst waar ik al die jaren naar op zoek was geweest. Het was alsof ik voor het eerst vaste grond onder mijn voeten voelde. Een enorme rust en vrede maakte zich van mij meester. En toen realiseerde ik me: al die tijd droeg ik het antwoord al bij me, maar ik wist er nooit naar te luisteren. Je kunt je afvragen waarom het juist toen tot mij doordrong, ik weet het niet. Misschien was ik er nog niet eerder klaar voor, of had ik meer moeten mediteren. Feit is dat ik de

---

⁶ Antoine de Saint d'exupery De verteller, ook vlieger, ontmoet na een noodlanding in de Sahara een jongetje, de kleine prins. Het boekje bestaat uit allerlei fantasierijke verhaaltjes over de belevenissen van het wijze prinsje op andere planeten, inclusief de aarde, met hun bewoners, observaties van de schrijver over de grotemensenwereld en kleine belevenissen en dialogen in de woestijn. Een voorbeeld van het laatste, een gesprekje nadat ze hun dorst hebben gelest uit een vreemde dorpsput midden in de woestijn:

Bij jou kweken de mensen vijfduizend rozen in één tuin, zei het prinsje en ze vinden daarin niet wat ze zoeken.

Nee, dat vinden ze niet, antwoordde ik.

En toch zouden ze kunnen vinden wat ze zoeken in één enkele roos of in een beetje water.

Ja, dat is zo, antwoordde ik.

En het prinsje voegde eraan toe:

Maar ogen zijn blind. Met het hart moet men zoeken.

De Kleine Prins, uitg. Ad. Donker, 21e druk 1991, blz. 79

stem nu heb ontdekt en naar die stem weet te luisteren. Nu is het alsof ik een stem in mij meedraag die mij zegt welke weg te kiezen."⁸

Of het zo bij Johannes is gegaan in de woestijn? We zullen het niet weten. Feit is dat hij uit de woestijn terugkeert met een vlamme boodschap, met onvervalste kritiek op de mensen en de samenleving van zijn tijd.⁹ Alsof de samenleving van zijn tijd ziek en verrot is en hij Johannes het medicijn heeft. Alsof de samenleving dichtgetimmerd is en hij, Johannes het breekijzer heeft. Alsof de samenleving blind is voor het onrecht, doof voor de nood van mensen, en Johannes oproept om te zien en te horen. How many ears must a deaf man have, before he van hear people cry.

Johannes is niets meer en niets minder het geweten van zijn tijd geweest. Hij roept op - bekeer je en laat je dopen. Hij spoort aan - wie een dubbel stel kleren heeft, deel het uit aan wie er geen heeft.¹⁰

---

⁸ Ruud Sonnen, de smaak van God, een spirituele ervaring, oktober 2000

We kunnen God niet zien, maar wel ervaren. Zoals de titel het in een beeld wil uitdrukken: soms is er 'de smaak van God'. Deze spirituele ervaring brengt mensen in beweging en houdt hen gaande. Het is ook deze ervaring die bijbel en liturgie heeft voortgebracht en die mensen aanzet tot vrede en goedheid. De priester en natuurkundige Ruud Sonnen schrijft in dit boek over een onzichtbare, ongrijpbare kracht die niettemin een bron van leven en een kompas op de levensweg is. Dit woord van Augustinus sprak hem ten diepste aan: 'Ik zoek U buiten mij, maar Gij waart in mij'.

⁹ Lucas 16:6 Schillebeeckx, Verhalen van een levende, pg. 35. Ook volgens Mattheüs legt Jezus de nadruk op het beoefenen van de ware gerechtigheid, die 'de vervulling' is van wet en profeten: 'Want Ik zeg jullie: als gerechtigheid niet meer' betekent dan die van de Schriftgeleerden en Farizeeën, zal je het koninkrijk der hemelen niet binnengaan' (Mattheüs 3, 20), en: 'als je je offergave naar het altaar brengt, en je 'herinnert je daar dat je broeder iets tegen je heeft, laat dan je offergave achter, ga je eerst met je broeder verzoenen en kom dan terug om je offergave aan te bieden' (Mattheüs 3, 23-24). Die twee uitspraken van Mattheüs staan onder het thema: Het vervullen van de Tora en de Profeten (Mattheüs 5,17) en ze zijn ook Lucas uit het hart gegrepen. Menselijke gerechtigheid en Rijk Gods horen samen. Hiermee is gezegd dat Jezus ook in de praktijk de voltooiing is van de Tora en de Profeten en zelf niet de bedoeling had een nieuwe godsdienst te stichten. Hij wil de praktijk van de 'ware gerechtigheid' volgens de Tora en de Profeten gerealiseerd zien in Israël en onder alle mensen. Hij brengt met zijn manier van leven in praktijk wat Johannes met zijn prediking en doop voor ogen stond.

¹⁰ Een reisverhaal, N.A. Schuman, pg. 36 Het is merkwaardig dat Lucas met nadrukkelijk zegt dat het Johannes de Doper is die de doop aan Jezus voltrekt. Maar tegelijk valt op dat bij geen van de andere evangelisten, maar juist wel bij Lucas zo uitvoerig wordt verteld dat Johannes doopte, wat hij preekte, waarom hij optrad, en hoe de profetieën uit Israël zich baanbrekend naar de hele wereld toe. Zij treden, om zo te zeggen, buiten de oevers van de Jordaan, waar Johannes doopt.

Lucas heeft kennelijk de overleveringen omtrent Johannes de Doper zo uitvoerig en zo zelfstandig mogelijk een plaats gegeven in zijn evangelie. Zie de voorgeschiedenis met Elisabeth en Sacharias, en het geboortebericht over Johannes. Hier, in hoofdstuk 3, laat hij die overlevering nog eens uitvoerig aan het woord. Zo horen we eerst Johannes' oproep tot omkeer, tot een nieuw bestaan als zonen van Abraham: met naar het vlees, maar naar de geest. Dan gaat het over de vruchten van de omkeer. Daarna over de verwachting van de Messias. En tenslotte over de gevolgen voor de profeet zelf van zijn optreden: hem wordt het zwijgen opgelegd door de heer-zende macht (resp. vs. 7-9, 10-14, 1.5-17 en 18-20).

Heel dat optreden van Johannes wordt als echte profetie getypeerd, door het nauwkeurig te plaatsen in het historische en godsdienstige kader van die dagen (waarschijnlijk 28 of 29 na Chr.). Lucas noemt de keizer Rome en zijn zetbazen in het gebied van Palestina, alsmede de hiërarchie van de hogepriesters. Op een zelfde manier worden in het Oude Testament verschillende profeten in die-en-die tijd geplaatst. Hun verkondiging heeft met de concrete geschiedenis te maken, gaan daar niet in op, maar gaat daar wel op in. Ook die van Johannes de Doper.

En hij zegt de wacht aan. - Adderengebroed, wie heeft u een wenk gegeven om de komende toorn te ontgaan. En zelfs de koning, Herodes Antipas, heeft hij niet gespaard. Dom, onverstandig? Machthebbers kunnen vaak geen enkele vorm van kritiek verdragen. En daarom werd Johannes zonder vorm van proces opgesloten en later op verzoek van zijn dochter Salome in de kerker onthoofd.¹¹

En bij Johannes de Doper moet ik opeens denken aan die andere gevangene, die tijdens de tweede wereldoorlog vastzat in Berlijn. Dietrich Bonhoeffer.¹² Drie weken voor de bevrijding werd hij ter dood gebracht. Maar met zijn brieven uit de gevangenis heeft hij een pad gebaad. Door de woestijn.

Want, zo schreef hij: *"Tegen de tijd dat jij volwassen bent zal de gedaante van de kerk sterk veranderd zijn. De kerk is nog in de smeltkroes en iedere poging om*

Lucas zegt erbij: zijn optreden, zijn komen uit de woestijnen zijn prediken verwerkelijken hetgeen geschreven staat in 'het boek der woorden van de profeet Jesaja'. En in dat citaat uit Jesaja klinkt opnieuw de kernboodschap van het evangelie van het koninkrijk. Zo had Maria daarover al gezongen, over de omgekeerde, rechtgezette verhoudingen. Zo klinkt het ook hier: kloven worden gevuld, bergen geslecht.

¹¹ Marcus 6:17-29 Herodes had Johannes gevangen laten nemen en hem, aan handen en voeten geketend, laten opsluiten vanwege Herodias, de vrouw van zijn broer Filippus, met wie hij getrouwd was. 18Johannes had namelijk tegen Herodes gezegd: 'U mag niet trouwen met de vrouw van uw broer.' 19Sindsdien had Herodias het op hem gemunt en wilde ze hem uit de weg ruimen, maar ze kreeg er de kans niet toe, 20want Herodes had ontzag voor Johannes, omdat hij wist dat hij een rechtvaardig en heilig man was, en hij nam hem in bescherming. En hoewel hij altijd in grote onzekerheid verkeerde als hij naar hem geluisterd had, bleef hij hem toch graag horen. 21Op een keer deed zich echter een gunstige gelegenheid voor, toen Herodes op zijn verjaardag een feestmaal gaf voor zijn hovelingen en de hoge militairen en de voornaamste inwoners van Galilea. 22De dochter van Herodias kwam binnen om voor Herodes en zijn gasten te dansen, wat bij hen erg in de smaak viel. De koning zei tegen het meisje: 'Vraag me wat je maar wilt, en ik zal het je geven.' 23En hij bezwoer haar: 'Wat je ook vraagt, ik zal het je geven, al was het de helft van mijn koninkrijk!' 24Ze ging naar haar moeder en vroeg: 'Wat zal ik vragen?' Haar moeder zei: 'Het hoofd van Johannes de Doper.' 25Haastig ging ze weer naar binnen, stapte recht op de koning af en zei tegen hem: 'Ik wil dat u me nu meteen op een schaal het hoofd van Johannes de Doper geeft.' 26Deze vraag bedroefde de koning zeer, maar hij wilde het haar niet weigeren omdat hij in het bijzijn van zijn gasten een eed had gezworen. 27Hij stuurde iemand van zijn garde weg met het bevel hem het hoofd te brengen. De soldaat ging naar de gevangenis en onthoofdde Johannes. 28Hij bracht het hoofd binnen op een schaal en gaf het aan het meisje, en zij gaf het aan haar moeder. 29Toen zijn leerlingen hiervan hoorden, gingen ze zijn lijk halen en legden het in een graf.

¹² Bonhoeffer was een luthers predikant en theoloog. Hij studeerde in Berlijn (1924-1927) en in New York (1930). In zijn proefschrift over het thema kerk besloot hij Onder het nazibewind vond Bonhoeffer de weg naar de Bekenkende Kirche. Zijn toenmalige kerkelijk leidinggevende, bisschop Theodor Heckel, die een uitgesproken tegenstander van de Bekenkende Kirche was, verklaarde Bonhoeffer in 1936 tot "staatsvijand".[2] In 1939 vond Bonhoeffer aansluiting bij een geheime groep van hoge Abwehr-officieren die het naziregime omver wilde werpen en een deelvrede met de westelijke geallieerden wilde sluiten. Hij werd in april 1943 gearresteerd na de ontdekking dat er geld om joden te helpen ontsnappen naar Zwitserland door hem bemiddeld was. Hij stond terecht voor hoogverraad. Na de mislukte aanslag van 20 juli 1944 kwam zijn betrokkenheid met de groep officieren aan het licht en werd hij ter dood veroordeeld. plaats daarvan probeerde Bonhoeffer, die inmiddels wat meer bewegingsvrijheid had gekregen, de last van de andere gevangenen te verminderen door aandacht aan hen te besteden in de vorm van gesprekken en geestelijke zorg. In februari 1945 werd hij overgebracht naar kamp Buchenwald en van daar naar Flossenbürg, alwaar hij terecht werd. In de vroege ochtend van 9 april vond de voltrekking van het vonnis voor politiek hoogverraad door middel van ophanging plaats. Met Bonhoeffer werden ook Hans Oster en Wilhelm Canaris en nog vier anderen omgebracht. Zijn laatste woorden voordat hij werd opgehangen, waren: "Dit is het einde, voor mij het begin van het leven."

haar voortijdig weer een machtige organisatie te geven, zal een vertraging betekenen in haar verandering en zuivering.

Het is niet aan ons de dag te voorspellen — maar die dag zal komen dat er weer mensen geroepen worden om zo Gods Woord te spreken dat de wereld eronder verandert en zich vernieuwt. Het zal een nieuwe taal zijn, volkomen a-religieus misschien maar bevrijdend en verlossend als de taal van Jezus; de mensen zullen ontsteld zijn, maar zich gewonnen geven aan haar kracht; een taal van een nieuwe rechtvaardigheid en waarheid, een taal, die de vrede verkondigt tussen God en de mensen en de nabijheid van zijn Rijk. Tot die tijd zal de zaak der christenen verborgen zijn en stil, maar er zullen mensen zijn die bidden en het goede doen en wachten op Gods uur.”¹³

Jezus noemde Johannes zijn voorloper, de bode, die voor hem een weg zou banen.” Zoals Bonhoeffer dat werd voor heel veel theologen en dominees door zijn brieven uit de gevangenis.

Zou het kunnen zijn, denk ik nu bij mezelf, dat Jezus beseft heeft, dat de weg naar het Koninkrijk van God voorbereid wordt door de kritische vragen van het geweten? Zou het kunnen dat Jezus bedoeld heeft, dat het koninkrijk van God er slechts dan kan komen, als mensen het geweten laten spreken? Zou het kunnen dat Jezus aanvoelde: het koninkrijk van God kan niet landen, er niet komen, wanneer de stem van het geweten niet gehoord wordt? Het geweten dat zegt: Als God zal komen om recht te doen aan alle mensen, die onrecht is aangedaan, aan alle mensen wier rechten geschonden zijn, vertrapt zijn, ben je dan blij of bang? Amen.

---

¹³ Gerard Dekker, *leren geloven met Bonhoeffer*, 210 pg. 74